Exercicios autoavaliables descargables da Unidade 4 (2ª semana)
Guerra e Revolución: a guerra contra os franceses e o seu impacto en Galicia. A obra de Cádiz: os decretos e a Constitución de 1812.

1. Comentario dun texto

Normas básicas para facer un comentario de texto:

- Atenta lectura do documento para coñecer o asunto xeral do que trata o texto e ordenar as ideas que contén. É útil **subliñar palabras ou frases** para distinguir as ideas esenciais das secundarias.

- Contextualización histórica
Consiste en situar o texto nun momento histórico concreto ou nun determinado proceso político, social, económico...Pode ser unha breve introdución que enmarque o texto nas circunstancias históricas nas que se produciu.

- Análise dos contidos
Haberá que **seleccionar as ideas máis importantes**, preguntándonos que queren dicirnos (interpretación histórica) e matizar ou mencionar algunhas das **ideas secundarias**.
Pódense incluír aclaracións sobre feitos, persoas, etc. que nos parezan ben, pero sempre como unha parte da redacción, incluídas nela.

- Interpretación
Relacionar o texto cos coñecementos que cada alumno ou alumna teña do tema, para poñer de manifesto a transcendencia do proceso do que se trate.

- Conclusión
É recomendable rematar cunha **conclusión ou valoración global**, sempre desde a perspectiva de valorar a importancia que tivo un feito ou un proceso no seu momento (perspectiva de coñecemento histórico), ou que importancia ten para a actualidade.

- O comentario debe reflectir o **grao de madurez expresiva**, polo que teranse en conta as normas de expresión escrita, como a precisión léxica, a corrección da sintaxe ou a claridade da expresión.
Só lembrar que non debe ser moi extenso, a precisión redunda en beneficio da claridade.
Este texto segue as indicacións dadas para o seu comentario e está adaptado ao tempo e espazo da selectividade. Pode servirvos como exemplo, non para que o aprendades de memoria, xa que tamén conta a orixinalidade

.
D. FERNANDO SEPTIMO, pola gracia de Deus e a Constitución da Monarquía española, Rei das Españas, e na súa ausencia e cautividade a Rexencia do Reino nomeada polas Cortes Xerais e extraordinarias, a todos os que as presentes visen e entendesen, SABEDE: Que as mesmas Cortes decretaron e sancionaron a seguinte: CONSTITUCIÓN POLÍTICA DA MONARQUÍA ESPAÑOLA
Art. 1. A Nación española é a reunión de todos os españois de ambos os hemisferios.
Art. 2. A Nación española é libre e independente, e non é nin pode ser patrimonio de ningunha familia nin persoa.
Art. 3. A soberanía reside esencialmente na Nación, e polo mesmo pertence a esta exclusivamente o dereito de establecer as súas leis fundamentais.
Art. 4. A Nación está obrigada a conservar e protexer por leis sabias e xustas a liberdade civil, a propiedade e os demais dereitos lexítimos de todos os individuos que a compoñen.
Art. 12. A relixión da Nación española é e será perpetuamente a católica, apostólica, romana, única verdadeira. A Nación protéxea por leis sabias e xustas e prohibe o exercicio de calquera outra.
Art. 14. O Goberno da Nación española é unha Monarquía moderada hereditaria. Art. 15. A potestade de facer as leis reside nas Cortes co Rei..
Art. 16. A potestade de facer executar as leis reside no Rei.

Art. 17. A potestade de aplicar as leis nas causas civís e criminais reside nos tribunais establecidos pola lei.
Art. 249.— Os eclesiáticos seguirán gozando do fuero do seu estado e os militares tamén de fuero particular.
Art. 366.— En tódolos pobos da Monarquía estableceranse escolas de primeiras letras, nas que se ensinará aos nenos a ler, escribir e o catecismo da relixión católica, que comprenderá tamén unha breve exposición das obrigas civís.
Art. 371.— Tódolos españois teñen a liberdade de escribir, imprimir e publicar súas ideas políticas sen necesidade de licencia, revisión ou aprobación algunha anterior á publicación, baixo as restriccións e responsabilidades que estableza a lei. **Constitución española de 1812 (fragmentos)**

Cuestións para o comentario de texto:

a. Enmarca o texto no seu contexto histórico.
b. En que artigo establece sobre quen recae a soberanía?
c. Que obrigacións teñen os españois?
d. Que tipo de goberno establece? e sobre quen recae o poder executivo?

2. Comentario dun cadro de Goya

A arte é, moitas veces na Historia, un xeito de coñecer episodios acontecidos que os e as artistas transmiten coa súa percepción e sensibilidade; de aí que o comentario debe seguir un **modelo semellante ao comentario de textos**. Podedes guiarvos polas preguntas ao lado do cadro, pero non é obrigado.

- Situade a pintura no contexto histórico que corresponda e describide o que vexades.
-Que situación credes que representa este cadro?
- Explicade o momento e a mensaxe que describe Goya neste cadro.
- Analizade se ten validez actual a mensaxe que nos transmite Goya

A loita cos mamelucos, O 2 de maio de 1808 en Madrid
Autor: Francisco de Goya e Lucientes
Data:1814
Museo do Prado
Características:268 x 347 cm.
Material: Oleo sobre lenzo

Solucións

1. Comentario de texto

Por ser este o documento máis significativo da historia de España no século XIX, e o que vai dar o pulo definitivo ao liberalismo, podemos encadralo como documento clave e simbólico da Crise do Antigo Réxime, que comeza en 1808 e vai sucederse ao longo de case todo o século XIX ate afianzarse coas revolucións liberais e o establecemento do Liberalismo.
Oficialmente estivo en vixencia desde a súa promulgación até 1814, coa volta de Fernando VII. Posteriormente, durante o Trienio Liberal (1820-1823). E durante un breve período baixo o goberno progresista que preparaba a Constitución de 1837.

CONTEXTO HISTÓRICO:
O contexto no cal aparece este texto constitucional é o da **crise do Antigo Réxime** e **a Guerra de Independencia**. España, en mans do primeiro ministro Godoy, asinara o tratado de San Ildefonso, que significaba a alianza con Francia, involucrándose nas Guerras napoleónicas. Unha das consecuencias foi a derrota da armada franco-española en Trafalgar (1805). En 1807 asínase o **tratado de Fontainebleau**, polo cal as tropas francesas atopábanse no país para realizar a conquista da veciña Portugal, aliada de Gran Bretaña, á que se pretendía illar por medio do "bloqueo continental". Cando debido ao motín de Aranxuez sucédese unha crise dinástica, Carlos IV, que abdica no seu fillo, pide axuda a Napoleón. Este ve a ocasión para facerse co control de España, chamando a Carlos e ao seu fillo Fernando a Bayona, onde abdicarán a coroa, que pasará a José Bonaparte. Coa sublevación do pobo madrileño en maio de 1808 comeza unha guerra de liberación, caracterizada polas guerrillas populares, que proporcionará o ambiente para a creación de xuntas locais e provinciais que tentarán rexer o país.
Os sucesos do 2 de maio de 1808 en Madrid, estendéronse por todo o país. Nalgunhas provincias creáronse **Xuntas Provinciais** e formouse unha **Xunta Suprema Central ou Nacional** que tentou coordinar os esforzos bélicos o que trouxo como resultado a vitoria de Bailén (xullo de 1808) ademais dun movemento popular de resistencia espontáneo, que deu lugar á "guerra de guerrillas" e aos "guerrilleiros",ou "bandoleiros" que pola súa conta fixeron a guerra aos franceses. Foron famosas as partidas guerrilleiras do Empecinado, o cura Merino, ou a resistencia dalgunhas cidades, "sitios" como Xirona e Zaragoza. Este baleiro de poder fixo que a Xunta Suprema Central, tentase convocar unha reunión de representantes de todas "as Españas"(Cortes), para organizar xuridicamente esa resistencia ao invasor francés. A maior parte dos representantes eran membros da burguesía, (aínda que tamén os houbo da nobreza e o clero) o que permitiu o triunfo da reunión conxunta nunha cámara única e a proclamación da soberanía nacional.
O preámbulo e os tres primeiros artigos analizan os **conceptos de Nación e Soberanía**. Estes son dous conceptos adoptados a partir das ideas da Ilustración e da Revolución Francesa, que van constituír a **ideoloxía do século XIX: o Liberalismo**, do que a constitución española vai a se un prototipo moi copiado por outros países (Portugal, Italia, Noruega, Suecia... e as excolonias americanas que adquiren a súa independencia).
Estes conceptos outorgan á política un novo sentido, os estados xa non teñen un concepto "patrimonial", non son posesión do monarca que os goberna, agora a Nación fórmana os **cidadáns**, neste caso os españois e no artigo 1 aclara que son españois tanto os cidadáns de España como os que viven nas colonias de Ultramar (os dous hemisferios).

Doutra banda, a Soberanía, é dicir, a lexitimidade do poder xa non reside na autoridade do que goberna "pola graza de Deus", senón que **o poder reside no propio pobo, na nación,** e exérceo a través dos seus representantes elixidos. O

artigo 4 e o 13 mencionan as **obrigacións** da Nación (concretándose nas obrigacións dos seus representantes) e do Goberno que a través das leis deben garantir a liberdade e a prosperidade dos cidadáns. Estas ideas están na liña de explicar os obxectivos das leis: **buscar a felicidade e prosperidade dos cidadáns**. Vemos algúns outros aspectos no articulado que merecen explicación ou comentario. Así, atopamos no primeiro artigo a **definición da Nación** como o conxunto de cidadáns de ambos os hemisferios, declarando deste modo a igualdade, en dereitos e obrigacións, dos habitantes da Península e os americanos. Ademais, a Nación na súa soberanía non "pertence" á Familia Real (a.2), afirmación da Soberanía Nacional e que redunda na **ruptura co absolutismo**. No mesmo sentido, o monarca deixa de ser un rei absoluto para converterse noutro constitucional, é dicir, que ten os seus poderes definidos na Constitución e compartidos co Parlamento (a. 172): non pode impedir a reunión das Cortes (nacerá entón a "Deputación Permanente") nin abdicar sen o permiso destas, non pode impor tributos e necesita o referendo (sinatura) dos ministros para todas as súas decisións, pois eles son os responsables e a través de quen o monarca exerce o poder executivo.

A análise do que di, aclarando os termos que sexan necesarios

O articulado que aquí aparece establece quen forma parte da Nación española, incluíndo aos cidadáns das colonias nun intento de contentar as súas reclamacións; proclama a "soberanía nacional", é dicir que o poder emana do pobo; fala da protección dos dereitos individuais propios do liberalismo que outorga (liberdade de imprenta, igualdade ante a lei, propiedade...); concede ao sector das cortes máis tradicional que a relixión do Estado sexa a católica; e establece nos últimos artigos a división de poderes propia do liberalismo, tomada das ideas ilustradas de Montesquieu.

As xuntas tentáronse coordinar por medio dunha Xunta Central Suprema que se reuniu en Aranxuez tras a vitoria de Bailén, pero que tivo que retroceder ante o avance de Napoleón na segunda fase da guerra. Así se estableceu en Cádiz, cidade que resistía grazas ao apoio británico. Entre os seus membros máis ilustres estaban **Jovellanos e Floridablanca**. Esta Xunta, que recoñecía como lexítimo soberano a Fernando VII, disolveuse en 1810 tras a convocatoria dunhas Cortes, quedando o poder nunha rexencia de cinco membros. Os deputados a esas Cortes non puideron elixirse normalmente pola situación de guerra, polo que se escolleron a representantes que se achaban na cidade, polo que o ambiente liberal dominou nelas. Isto fixo que constasen cunha cámara única, en lugar de que o voto se realizase por estamentos.. A Constitución coñécese como "a Pepa" ao promulgarse o día de San José de 1812, e foi un texto propio do espírito da burguesía liberal, establecendo a "soberanía nacional", aínda que nalgúns puntos chegue a un compromiso cos sectores absolutistas, como no caso do **recoñecemento da relixión católica.** Destaca tamén a presenza dun gran número de deputados do estamento clerical, o que ten o seu reflexo no artigo 12. As relacións Igrexa/Estado establécense segundo o principio do Estado confesional (a. 12). A defensa da relixión católica, única cuxo exercicio público está permitido, interprétase como unha concesión á tradición, dada a defensa que deste principio fixeron os absolutistas e o elevado número de clérigos como deputados.

Contén unha ampla declaración de dereitos: igualdade dos españois ante a lei (incluídos americanos), liberdade de imprenta, recoñecemento da propiedade privada...

Estrutura o Estado segundo a separación de poderes: Os artigos do 14 ao 17 determinan o **modelo político do sistema liberal** que será unha **monarquía limitada (hereditaria e moderada**), baseada nesa separación de poderes -O lexislativo reside nas cortes unicamerais, representantes da nación, elaborarán as leis e controlan os

orzamentos, os tratados e o exército. Os deputados elixíanse por **sufraxio universal masculino indirecto.**

-O poder executivo residía no rei e o seu equipo de "ministros". Goberna e ten tamén iniciativa lexislativa. Posúe tamén o dereito a vetar as leis das cortes durante dous anos.

-A xustiza recae en tribunais independentes e prevense códigos únicos. Noutros artigos establécense a reforma da Facenda, o ensino público e o servizo militar.

As Cortes, por medio doutros decretos establecían o desmantelamento do Antigo Réxime: **abolición de señoríos, da Inquisición, inicio de desamortizacións**...

A análise do texto constitucional permítenos comprobar que se implanta unha monarquía parlamentaria (art. 14) como forma de goberno, á vez que se proclama a Soberanía Nacional (art.3) e a división de poderes, correspondendo o executivo ao Rei (a. 16), o lexislativo ás Cortes (a. 15) e o xudicial aos tribunais (a. 17). Como sistema electoral, nos artigos 32 e 94 vemos que se implanta o sufraxio universal masculino indirecto.

En canto aos dereitos e deberes cidadáns, atopamos referencias aos seguintes: **Dereitos**:Liberdade, propiedade e igualdade (a. 4) · Dereitos procesuais e igualdade ante a lei (a. 247, 248, 303, 339) Liberdade de imprenta (a. 371) Educación elemental (a. 366) ·

Obrigacións:Contribuír ao sostemento económico do Estado (a. 339) Destaca na enumeración de dereitos e liberdades a reiteración na defensa da igualdade (artigos 1, 4, 248, 258, 339) política, xurídica, fiscal, etc., así como o establecemento de garantías para o cumprimento de devanditos dereitos. Tamén no campo procesual imponse a garantía dos dereitos básicos, como a **eliminación da tortura nas confesións dos reos e a concesión do habeas corpus** (polo que todo detido debe ser posto a disposición xudicial). A liberdade de opinión e imprenta, a inviolabilidad do domicilio e a correspondencia e o **dereito á educación básica**, pública e obrigatoria (que inclúe unha formación cívica, a. 366), son outros trazos do carácter progresista desta constitución.

O artigo 8 sanciona unha das características do novo modelo liberal: a **desaparición dos privilexios, sobre todo de tipo fiscal**. "Todos" os españois están obrigados a pagar impostos. O artigo 12 demostra que o sistema político liberal non era antirreligioso e que unha parte importante dos deputados das Cortes eran membros do clero, de forma que a Igrexa conserva a súa posición eminente, en tanto que **a relixión católica é definida como a oficial, única e verdadeira, e prohíbese o culto de calquera outra**. Trátase dun dos aspectos menos "progresistas" da Constitución, froito do compromiso alcanzado de por os liberais cos absolutistas. Esta será unha das "contradicións" que conleva a Constitución ao ser refrendada por consenso entre membros liberais, moderados e monárquicos.

CONCLUSIÓN e consecuencias.

Non é a mais progresista, pero si é un Fito histórico cara ao establecemento definitivo do Liberalismo e, por ende, á caída, tamén definitiva, que será do Antigo Réxime. Tratábase dunha Constitución **moi avanzada e progresista** que non puidese ser posible de non ser pola situación de guerra na que se achaba o país. Serviu de exemplo a moitas constitucións durante as revolucións liberais do século XIX, e para o constitucionalismo americano, pero debido a esa situación de guerra mencionada antes, tivo unha difícil aplicación.

De feito, á volta de Fernando VII tras o fin da guerra, este viuse con apoios suficientes para derrogala, volvendo ao absolutismo. Aínda así o liberalismo calara xa en amplos sectores da poboación española, sobre todo da burguesía e marcará as seguintes fases da Historia de España . O espírito liberal desta constitución está influído polo da Revolución Francesa de 1789, que modificara o curso da Historia, proclamando o fin das tiranías absolutistas. Nun aparente paradoxo, as tropas napoleónicas e "un ditador

militar" foron os que provocasen estes aires renovadores. O fin da Guerra de Independencia produciuse tras o Tratado de Valençay, polo que o rei Fernando VII foi "restaurado" e, o primeiro que fai ao volver do desterro é anular a Constitución e continuará cun goberno absolutista, na liña do que se fai na Europa da Restauración (Congreso de Viena e Santa Alianza) despois de derrotar a Napoleón.
Será no artigo 3, onde se estipula como a soberanía reside esencialmente na nación, e polo mesmo pertencerá a esta ,exclusivamente, o dereito de establecer as súas leis fundamentais
Resultan estranas, as concesións aos absolutistas, principalmente na confesionalidade do Estado e na concesión ao rei do poder executivo. Xa indicamos que a significativa presenza de eclesiásticos explica tamén este feito. A relixiosidade impregna o texto desde o mesmo preámbulo, no que atopamos unha invocación a Deus. Do mesmo xeito, destacan o compoñente ético da constitución polas súas alusións á finalidade do "bo goberno", as "leis xustas", etc.
A Constitución de 1812 estivo en vigor até o regreso de Fernando VII en 1814, cando o monarca a derrogou para retornar ao absolutismo. O pronunciamento de Riego en 1820 restaurou a Constitución e o réxime liberal até 1823. Finalmente, A Constitución de Cádiz tivo un terceiro período de vixencia entre 1836 e 1837.

2. Comentario dun cadro de Goya A Guerra da Independencia supón para Goya, igual que para miles de españois, un aterrador dilema; a súa filosofía ilustrada, favorable á reforma de España e contraria ao mal goberno de Carlos IV e Godoy, fanlle aliñarse, formando parte dos afrancesados, co rei José I; pero o seu elevado patriotismo e a súa razón non entenden a masacre que se está producindo no país. Ten, pois, o corazón dividido e estes seis anos de conflito armado van provocar un importante cambio na súa pintura, que se fai a partir de entón máis solta, máis violenta, máis negra en definitiva. Contra o que pode parecer lóxico, tanto o Dous de Maio como o seu compañeiro O Tres de Maio, non se pintaron ao iniciarse a contenda, senón ao finalizar esta en 1814. Goya diríxese ao Consello de Regencia, presidido polo cardeal D. Luís de Borbón, solicitando axuda económica para pintar as fazañas do pobo español, o gran protagonista da contenda, na súa loita contra Napoleón; desde febreiro até maio de 1814 vai estar o artista ocupado en realizar ambos os lenzos. Goya quixo representar aquí un **episodio de ira popular: o ataque do pobo madrileño**, mal armado, contra a máis poderosa máquina militar do momento, o exército francés.
No centro da composición, un mameluco, soldado exipcio baixo ordes francesas, cae morto do cabalo mentres un madrileño continúa apuñalándolle e outro fire mortalmente ao cabalo, recolléndose así a destrución a diario, **o ilóxico da guerra**. Ao fondo, as figuras dos madrileños, cos ollos desorbitados pola rabia, a ira e a indignación acoitelan coas súas armas brancas a xinetes e cabalos mentres os franceses rexeitan o ataque e tentan fuxir; é significativo o valor expresivo dos seus rostros e dos cabalos, cuxo desexo de abandonar o lugar ponse tan de manifesto como o medo dos seus ollos.
En suma, Goya recolle cos seus pinceis como puido ser o episodio que acendeu a guerra con toda a súa violencia e a súa crueldade para manifestar a súa posición contraria a eses feitos e dar unha lección contra a irracionalidad do ser humano, como correspondía ao seu espírito ilustrado. A execución é totalmente violenta, con rápidas pinceladas e grandes manchas, coma se a propia violencia da acción invadise ao pintor. O colorido é vibrante e permite liberdades como a cabeza dun cabalo pintada de verde por efecto da sombra. Pero o máis destacable do cadro é o movemento e a expresividade das figuras, que conseguen un conxunto impactante para o espectador. Outra guerra, neste caso a Civil española de 1936, provocou serios danos no lenzo. Ao ser transportado o cadro e o seu compañeiro desde Valencia a Barcelona, por orde do goberno da República para evitar que as tropas do xeneral Franco tomasen o tesouro pictórico que constituía o Museo do Prado, a camioneta que os levaba sufriu

un accidente, rompéndose a caixa que os protexía e rasgando o lenzo na parte esquerda. Tras a restauración das obras, deixáronse nesa zona senllos espazos pintados en marrón, de novo para **lembrarnos o despropósito da guerra.**

A guerra supuxo unha gran conmoción para un ilustrado como o pintor, que a abomina, e deixou pegada na súa obra tanto grazas a estes dous cadros de gran formato (268 cm.por 347 cm. mide este), como a través da serie de gravados dos "Desastres da guerra". Recolle un dos episodios ocorridos na cidade de Madrid **o día 2 de maio do ano 1808**, cando grupos de masas populares tentan impedir o traslado a Francia do fillo menor do rei de España Carlos IV, e que marca o inicio do levantamento xeral do pobo español contra os franceses, que **trasluce o rexeitamento tanto cara á política napoleónica, como cara á imposición** de calquera tipo de acción por parte dos estranxeiros tolerados por unha banda da administración española. Nesta escena represéntase un ataque das masas populares a un grupo de mamelucos, soldados exipcios mercenarios ás ordes dos franceses. Ao escoller esta escena, Goya mostra maxistralmente toda a carga de **rabia e violencia** que levou a diversos elementos das clases populares que se atopaban en Madrid, a saír á rúa a pelexar armados con coitelos contra un exército ben pertrechado e armado, exército que constituía a elite da Europa do momento, ao mesturalo ademais co elemento de "odio" cara ao musulmán, que enlazaba coa interpretación tradicional da "Reconquista cristiá" de España.

O centro compositivo do cadro márcao o soldado mameluco morto que cae do cabalo, ao que outro individuo apuñala, acto totalmente sen sentido, xa que o cabalo non é inimigo de ninguén, o que mostra o **ilóxico da guerra que leva á destrución sistemática.** O resto da composición mostra a outra serie de figuras que acoitelan a xinetes e monturas, mentres que o exército francés tenta saír da carnicería. O máis destacado do conxunto son as expresións dos rostros, de rabia e indignación dos madrileños, de medo nos franceses e mesmo dos seus cabalos. A escena desenvólvese dentro da cidade, xa que os edificios represéntanse nun perfil, aínda que de modo xenérico, servindo de marco de referencia, pero non restando protagonismo á acción. Toda a escena está tinguida de **dinamismo e dramatismo**, con movementos exacerbados e violentos, aspectos que logo serán fundamentais para os románticos como Gericault e Delacroix.
Esta exacerbación do movemento parece terse contaxiado á man do artista, que utiliza unha técnica baseada nas pinceladas rápidas, soltas, a base de manchones, como saídas tamén dun estalido de violencia do pintor. Con respecto ás cores, destaca a brillantez dos mesmos e a utilización do rechamante vermello do sangue que salpica a escena. Ademais trátao con gran liberdade, xa que mesmo pode verse na cabeza dun cabalo reflexos de verde grazas aos efectos que provoca a sombra. En definitiva, xunto a "Os fusilamentos da Moncloa" trátase dunha **alegación antibelicista**, realizado con máis de cen anos de adianto ás correntes contemporáneas que tamén van nese sentido.